

Jan Cornellis en Lysbeth Harms Vegter

Jan Cornellis – zijn geboorte en de doopdienst

Jan Cornellis zou jaren later net als zijn grootvader met zijn nicht trouwen. Daar dacht bij zijn geboorte nog niemand aan, al was het maar omdat zijn nicht nog niet geboren was. Deze Jan, de oudste zoon van Kornellijs Jans Steendam en Elsjen Klaassen Vegter, werd gedoopt op donderdag 26 september 1728 in Bierum.

Grootvader Jan Cornellis uit Onderwierum, naar wie Jan was vernoemd en ook grootmoeder Martje Doekes hebben dat niet meegemaakt, zij waren toen al overleden. De grootouders van moeders kant zullen de doopdienst ongetwijfeld met plezier hebben bijgewoond. Kerkvoogd Klaas Bartelds Vechter en zijn vrouw Tjaakten Jans Steenhuis zullen vast trots en blij zijn geweest toen hun oudste dochter Elsjen als eerste uit het gezin in 1725 huwde, met Kornellijs Jans Steendam. Daarop kwam snel de zwangerschap, en werd hun eerste kleinzoon geboren. Naar goed gebruik genoemd naar de vader van hun schoonzoon Jan.

De doopdienst zal geleid zijn door Gerardus Klein, die sinds 18 april 1718 predikant te Bierum¹ was. Hij was toen *in den predikdienst tot Berum bevestigd door dn. N. N. Krimping pastor tot Westeremden*², in plaats van Dn. Franciscus Buning die naar Muschouw (bedoeld is Moskou³) vertrokken was.

Lysbeth Harms en de schoonfamilie

De aanstaande schoonfamilie was ook deels familie van Jan Cornellis. Want de vrouw op wie Jan Cornellis zijn oog had laten vallen, was Lysebeth Harms Vegter, de dochter van zijn oom Harm Clasen Vegter. Harm Clasen Vegter was de jongste uit het gezin van Claas Bartelds Vegter en Tjaaktjen Jans Steenhuis. Lysebeth was dus een nicht van hem.

Oom Harm Clasen zal later op de grafsteen worden omschreven als de *eersame Harm Clasen Vegter, in leven huisman te Watum en ouderling der gereformeerde gemeente Jesu Christy te Bierum*. In de DTB van Bierum wordt zijn ouderlingschap niet genoemd. Wel wordt gemeld dat in juli 1761 *Harm Claassen Fegter en Fenje Eisses, echtgen.* door ds. Johannes Goldschmid aangenomen zijn als *lidmaten op belijdenis*. Betekent dit dat vader Harm en moeder Fenje pas op latere leeftijd belijdend lid geworden zijn? Zijn benoeming als ouderling zal na 1761 zijn geweest. In 1774 is Harm overleden.

¹ Gerardus Klein, April 18, 1718-1728, vertrokken 2 Juni naar Sunderdorp, een dorpje 2 km ten noorden van Amsterdam. Over de naam Zunderdorp schrijft Soeteboom, dat deze waarschijnlijk is afgeleid van Sundeldorp of Sindeldorp. Onder een sundel of sindel verstond men vroeger een smalle vaart, die veelal werd gebruikt voor het vervoer per schuit van zuivelprodukten. De boeren brachten de melk, kaas en boter dagelijks naar Amsterdam, waar deze produkten werden verkocht. Eeuwenlang vormde de zuivelproductie een van de middelen van bestaan voor de bewoners van dit dorp.

² Volgens DTB Westeremden is Ds. NH Krimping aldaar overleden "in het laatst van het jaar 1725".

³ Zie Jacobus Scheltema, 1819. Rusland en de Nederlanden beschouwd in derzelver wederkeerige betrekkingen, deel 4, pag 331. Amsterdam: wed. H. Gartman. Buning was van 1716 tot 1723 predikant in Moskou.

Oom Harm was *huisman te Watum*. Deze nu wat ongewoon klinkende omschrijving betekent dat hij boer te Watum was⁴. Of hij ook een eigen huismerk had, is niet duidelijk. Het wapen op zijn graf is leeg. Het wapen bij zijn vrouw Fenje kent wel een huismerk. Overigens net als op de graven te Losdorp van twee broers van Fenje. Ook bij Siemens wordt hij genoemd als boer te Watum, samen met zijn vrouw⁵. Over deze boerderij is meer te lezen in hoofdstuk 3.

In de Groninger Courant van 15 december 1797 staat te lezen dat de boerderij verkocht zal worden. *Met consent van 't E. gerichte van Bierum, gedenkt de Wedw. Van Harm Klaasens Fegter, FENJE EISES bij strykgelds conditien te laten verkoopen: haare deftige BOEREN PLAATS, (Watum genaamt) staande en gelegen onder de klokslag van Bierum, bestaande in een rojale behuizinge, een beneden kamer en een opkamer met een groote kelder er onder, en een groote agterkeuken, met een ruime lugthuis en een groote vriesche schuur met nog twee kleine schuurtjes, alsmede de vaste beklemming van 1651/2 grazen land buiten en binnendyks, doende jaarlyks tot een vaste huur 346 guldens 10 stuiver, met nog 18 deimten tuschendyks land, mandelig met Jacob Jans. Deeze verkooping zal zyn op donderdag den 4 january 1798, 's avonds om 6 uur in 't rechthuis tot Bierum, zullende de conditien drie dagen van te voren in 't rechthuis zyn te lezen.*

Het wapen van de familie Eisses

Handmerk (of huismerk) is een persoonlijk merkteken om bezittingen of koopwaar mee te merken. Vanaf de 6e eeuw zijn hand-merken bekend. Waarschijnlijk zijn ze nog ouder en worden wel eens in verband gebracht met de runentekens, doch dit is nog niet aangetoond. Wel is er verwantschap met metselaarstekens, handelsmerken, meestertekens. Zij die niet konden schrijven ondertekenden dikwijls met een handmerk of het werd als versiering aangebracht. Het handmerk had in plaats van de handtekening bewijskracht. Het kreeg een erfelijk karakter. Het ging onveranderd over op de oudste zoon terwijl er door de verwanten een persoonlijke variatie aan werd toegevoegd. Met een handmerk werd eerst door burgerlijke families gezegeld. Later werden deze handmerken soms in kleur op een schild gezet of als helmteken op de helm geplaatst.

Er zijn drie grafstenen met een wapen van de familie Eisses, van Harrijt en Jacob te Losdorp en van Fenje te Bierum. Zie hieronder van links naar rechts de wapens zoals te zien op de grafstenen van Fenje, Harrijt en Jakob (vlnr).

⁴ WNT geeft als betekenis voor huisman: 'A) In de middeleeuwen (t. w. onder het leenstelsel) overal hier te lande de naam voor den gemeenen vrije, en met name den vrijen boer; vervolgens: boer, landman, plattelandsbewoner, dorpeling in het algemeen: zie de bij *Bouwman* gegeven Syn. Vroeger zeer gewoon doch thans alleen nog als een ongemeene term voor *boer* of in historischen en ambtelijken stijl. Zie voor de geschiedenis van het woord in deze bet. FOCK. ANDREAE, *H. de Groot's Inleid. met Aant.* 2, 44 vlg. en verg. FOCK. ANDREAE, *Oudn. burg. recht* 1, 20).'

⁵ Volgens de transcriptie van Den Braber zijn in 1721 te Bierum 'Claas Bartels en Tjakje Jans' meijers van in totaal 196 ¼ grazen, een echt groot grondbezit. In 1755 worden als meijers genoemd 'Harm Clasens en Renje Eijses'. Bedoeld zal zijn 'Fenje'. Bij Siemens laat kaart 932 van het deel stad meer info zien.

Oom Harm, de benjamin uit het gezin, was gehuwd met zijn tante Fenje, eveneens de jongste van een grote rij kinderen. Haar ouders, Eisse Pieters en Lysbeth Jacobs, kregen in totaal 13 kinderen. De oudste broer van Fenje werd dertig (!) jaar voor haar geboren. Moeder Lysbeth Jacobs moet wel jong gehuwd zijn en Fenje was een nakomertje, het verschil tussen haar en de op een na jongste bedraagt zes jaar.

Fenje zal gedoopt zijn door J. van Weerden, die sinds 1706 predikant te Losdorp was, en dat zou blijven tot zijn overlijden in 1733, om daarna opgevolgd te worden door zijn zoon Harmen van Weerden.

Lysbeth kwam ongetwijfeld geregeld in Losdorp, waar haar moeder vandaan kwam en waar familieleden van haar woonden. Oom Jacob Eijsses maalde daar sinds 1755 in zijn pelmolen het koren, en zou dat blijven doen tot zijn overlijden in 1763. Het was een achtkantige stellingmolen die stond aan de noordzijde van de weg naar Holwierde, ten oosten van de tol. Oom Harrijt, net als oom Jacob vrijgezel, zorgde dat van het meel broden gebakken werden, hij had tot zijn

overlijden in 1762 een bakkerij in Losdorp. De graven van deze twee vrijgezelle broers liggen naast elkaar bij de kerk te Losdorp, Harryt⁶ links en Jacob⁷ rechts.

Akte van overdracht door Daniël Onno de Hertoghe, heer van Feringa etc., aan Harrit en Jacob Eijsses te Losdorp, van 13 grazen eigen land onder Spijk, waaronder 6 grazen zwettende ten Noorden aan de Nesweg en ten Oosten van het Opmaar, 2 grazen ten Westen aan de weg naar Spijk en 5 grazen ten Oosten en Westen aan de weg naar Spijk, 1750 mei 1 Verleden voor D.O. de Hertoghe opgemeld. Zijn zegel is verloren.

Akte van scheiding en deling door de erfgenamen van de nalatenschap van Marea Sijmons en haar man Jurrien Eisses bestaande uit landerijen onder Losdorp, Marsum en Oling verleden voor Henricus J. Wieringa j.u.d. richter te Appingedam c.a Datering: 1793 mei 1

Molen en bakkerij gingen later, in 1764, over in handen van Frerik, een oomzegger, een zoon van hun broer Jurjen Eijsses, gehuwd met Maria Symons. Jurjen was bakker in Appingedam. In 1779 werd besloten de molen te verkopen. In de Groninger Courant van 22 januari 1779 staat: *De E. Frikke Jurjens en deszelfs huisvrouw te Losdorp, zyn gezind om hun wel ter neering staande Pel Moolen, met twee grazen eigen land, alwaar de molen op is staande, met nog elf en een half gras, onder een vaste beklemminge doende jaarlijks drie gulden tien stuiver het gras, vrie uit de hand te verkoopen, alwaar lange jaaren de neeringe met goed succes is geexecuteerd. Wie gadinge maakt kan bovengenoemde hier over aanspeken, welke hun billyk zullen laten vinden.*

De molen werd daarop verkocht aan Cornelis Jans Pel en Bauke Cornelis⁸. Tante Maria zou overlijden in 1789 te Appingedam.

⁶ Harrijt Eijsses werd gedoopt op donderdag 6 september 1696 in Losdorp en is overleden op maandag 27 december 1762 in Losdorp, 66 jaar oud. Hieronder de tekst op zijn grafsteen (Pathuis, GDW 2395):

Anno 1762, den 27sten december, is den eezame vriegesel Harryt Eyses Bakker in 't 67ste jaar zijnes ouderdoms overleden, mede inwoonder geweest tot Losdorp, zijnde een zoon van D. E. eYse Pieters Bakker en deszelfs huisvrouw Elisabeth Jacobs in egte verwekt. Hij was de oudste der kinderen en hadde altydt gelyk een vader goede toeverzigt over zyn drie broederen en twe susteren. is alhier begraven, verwagtinge een zalige opstandinge der dooden uit vrie genaden alleen door Jesum Christum.

Hoe oudt en sterk de mensch mag wesen
De doodt volgt alle vlees ten straf.
Anmerkt, o mens de dit koomt lesen
de tydt is kort, gewis het graf.
Daarom, ei laat de wereltd varen
grypt Jesus an met zyne leer.
De doodt zal u het leven baren
En opwaart brengen by den Heer.

⁷ Jacob Eijsses werd gedoopt op donderdag 25 juni 1699 in Losdorp en is overleden op zaterdag 27 augustus 1763 in Losdorp, 64 jaar oud. Hieronder de tekst op zijn grafsteen (Pathuis, GDW 2396):

Anno 1763, den 27 augusti, is den eersame vrygesel Jakob Eyses, in zyn leven pelmuller tot Losdorp, in 't 65ste jaar zynes ouderdoms overleden, mede inwoonder geweest tot Losdorp, zynde een zoon van D. E. Yse Pieters Backer en desselfs huisvrouw Elisabeth Jacobs, in egte verwekt, en is alhier begraven, verwagtinge een zalige opstanding der dooden uit vrye genaden alleen door Jesum Christum.

Wat is de mensch voor U, o Heer,
Gij God van majesteit en eer.
Als Gij maar spreekt, o menschenkint,
dan is de mensch niet meer als wint.
Maar Gij, o God, hersteld hem weer,
ten jongsten dag, tot uwer eer.
Om 's Heilands bloed, voor ons bereit,
soo leven wij in eeuwigheid.

⁸ Blijkbaar hadden ook deze mensen de molen weer verkocht want in 1784 werd vermeld, dat Ebel Pieters en co. het geheel van de hand deden. Wie toen de koper was is niet bekend, maar in 1791 was Walle Pieters Mulder de

Een molen die binnen de bebouwing staat moet hoog zijn om voldoende wind te vangen. Om in dat geval de molen te kunnen bedienen moet er halverhoogte een stelling (plankier die om het molenlichaam loopt) komen. Men spreekt dan van een 'stellingmolen'. Molens zonder stelling, waarvan de wieken dus bijna de grond kunnen raken, worden 'grondzeilers' genoemd. Beneden beschikt men over een grote ruimte om met paard en wagen of auto naar binnen te kunnen rijden. Dergelijke stellingmolens zijn korenmolens, oliemolens, pelmolens, etc. De hier afgebeelde stellingmolen heeft een windroos waardoor het kruien automatisch gaat. Hiervan is er maar één van in Nederland (De Sterreberg in het Drentse Nijeveen).

Losdorp is een klein dorpje gelegen aan de N33 tussen Delfzijl en Roodeschool. Het dorp telt zo'n 250 mensen. Naar de betekenis van de naam Losdorp kan men gissen, of het nu thet lesse therp of thorp (het kleine dorp) is. Een andere verklaring van de naam is wellicht het feit dat Losdorp hoorde tot het dekanaat Loppersum. Het lag op de rand van het gebied van deze kerkelijke eenheid. Het was dus het laatste dorp. En als laatste komt de naam in oude archiefstukken voor als Lutsdorp. Die naam zou klein of "Lutje" dorp kunnen betekenen. Het dorp bestaat uit twee delen, gescheiden

door het Spijkster Maar dat als een zwart lint door het landschap kronkelt. Op de begraafplaats in Losdorp zijn nu nog naast elkaar de graven te vinden van de twee ooms Jakob en Harrijt Eisses. Ook de graven van predikant Jacobus van Weerden en zijn echtgenote Helena Flek bevinden zich daar.

In Bierum zijn de graven te vinden van de ouders van Lysbeth. Moeder Fenje Eises kreeg een prachtige grote grafsteen (links op de foto), met de trotse tekst dat ze *bina 86 jaren* geworden was en daarvan *56 jaren woonagtig geweest op Hoogwatum*⁹. Iedereen in Bierum moet haar gekend hebben, en ze zullen van haar hebben gehouden. Of zoals op de steen staat: *Betreurd door Bierums volk zonk 't zielloos lyk hier needer*.

Anno 1803, den 23sten october, is de E. Eerbare Fenje Eises, weduwe van Harm Klasen Vegter, en heeft 56 jaren woonagtig geweest op Hoogwatum en is in den Heere gerustet in 't Caspel Bierum, van bina 86 jaren hares ouderdoms overleeden en zo wy hopen een zalige opstandinge der dooden alleen door Jesus Christus onzen Heere.

Dan volgt een wapen, en daaronder een gedicht:

*Hier rust een sterveling die zes en tagtig jaren
In 's werelds wisseling Gods Goedheid mogt ervaren*

eigenaar. Toen de molen in 1827 afbrandde was hij nog steeds de eigenaar. Mulder liet op 80 jarige leeftijd een met rietgedekte achtkantige stellingmolen bouwen. De molen had een stelling die 26 voet hoog was en waarvan de de lengte van de wieken 76 voet bedroeg (ongeveer 9 en 25 meter). De molen werd in 1855 zo veranderd dat er gepeld en gemalen kon worden. In 1864 werd de molen verkocht aan Heertje Menkes Ubbens die de molen verhuurde tot dat ze werd afgebroken in 1869 en meegenomen door Ubbens die naar Opwierde verhuisde. De molen werd daar weer opgebouwd aan de oostkant van de Woldweg. Tussentijds werd de molen nog weer verkocht en in 1921 werd de molen afgebroken op de onderbouw na die in 1933 afbrandde.

⁹ De volledige tekst op de steen luidt:
Pathuis, GDW 972

*Betreurd door Bierums volk zonk 't zielloos lyk hier needer
Uw liefde Immanuel zoo Godlyk groot en teder
Was ook het uitzicht van dees vrouw hier beneden
Haar hope zy vervult in 't ryk van zaligheden
Wil wandelaar bij deese zerk d'aloude braafheid eren
En stervend op uw weg een zalig sterven leeren.*

De vader van Lysbeth overleed ruim een week voor haar 33^e verjaardag, op 20 februari 1774. Harm Klasen Vegter, huisman te Watum en ouderling van de gereformeerde gemeente Jesu Christi te Bierum, werd begraven te Bierum. Zijn grafsteen ligt rechts naast het graf van zijn vrouw Fenje Eises¹⁰.

Anno 1774, den 20st febr., is de eersame Harm Clasen Vegter, in leven huisman te Watum en ouderling der gereformeerde gemeente Jesu Christy te Bierum, in 't 61 ste jaar syns ouderdoms overleden, in hoop en verwagting eener zalige opstandinge der dooden door Jesum Christum.

*Gij zult mij leiden door uw raad
O Gode mijn heil mijn toeverlaat
en mij hiertoe door u bereid
Opnemen in uw heerlijkheid*

Bovenstaande tekst op de steen van Harm Klasen Vegter bevat de tweede helft van couplet 12 van psalm 73. Bijzonder is dat het de tekst van de berijming van 1773 is. De invoering van deze nieuwe berijming ging gelijk op met het overstappen op een andere, snellere manier van zingen. Bij 'de korte zingtrant', worden de eerste en laatste noot van elke versregel lang, de tussenliggende noten kort gezongen. De onrust over het afschaffen van de berijming van Petrus Datheen leidde her en der tot onrust in het land. Maarten 't Hart schreef de roman 'Psalmenoproer' over de ongeregelde heden die in die tijd in Maassluis ontstonden. Deze achtergrond maakt duidelijk dat Harm Klasen niet getypeerd kan worden als iemand die alles bij het oude wilde houden. Terwijl voor een graftekst gemakkelijk teruggegrepen wordt op oude vertrouwde teksten die in het leven van de overledene betekenis hebben gekregen, werd hier, een jaar na de formele invoering van een nieuwe berijming, gekozen voor deze tekst. Wat Harm Klasen betreft mocht de nieuwe berijming worden ingevoerd.

Interessant zijn de graven die naast de grafstenen van Fenje Eises en Harm Klasen Vegter te vinden zijn. Er liggen twee kleine stenen, en dan weer een grote steen. Bijgevoegd schema geeft de ligging van de graven aan. Links van het graf van Fenje Eises ligt de grafsteen van Eisse Harms Vechter, haar zoon, die in 1791 overleed¹¹. Opvallend is dat het een kleine steen is, terwijl het om een volwassen man gaat die hier begraven ligt.

¹⁰ Zie ook Pathuis, GDW 970; deze vermeldt niet het vers

¹¹ Anno 1791, den 26 febr., is in den Heere gerust de eersame Eisse Harms Vechter in den ouderdom van ruim 42 jaren, verwagtinge een zalige opstandinge.

Wat is de mensch, o Heere
Als Gy zyn dagen teldt

Helemaal links ligt het graf van de *eerbaren Jacob Peters toe Watum*, die in 1649 overleed. En tenslotte is hier ook de grafsteen van een andere Jacob Peters, *soene van den eerb. Jan Jacobs toe Watum*. Het zal hier gaan om een kleinzoon van de andere Jacob Peters. En daarnaast liggen de graven van de Fenje Eises, haar man en zoon. Hebben deze vijf graven altijd zo naast elkaar gelegen? Is er een familierelatie? Het enige verband wat ik tot nu toe heb kunnen ontdekken, is dat de op deze graven genoemde mensen allemaal op de boerderij Hoog Watum hebben gewoond. Meer daarover is te lezen in hoofdstuk 3.

Jacob Peters 1649	Eisse Harms Vechter 1791	Fenje Eises 1803	Harm Clasen Vegter 1774
	Jacob Peters, zoon van Jan Jacobs 1652		

Lysebeth was dus een dochter van Harm Clasen Vegter en Fenje Eises en werd gedoopt op zondag 5 maart 1741 in Bierum. Ze was opgegroeid op Hoog Watum. Haar ouders Harm Clasen en Fenje Eises hadden deze boerderij van haar grootvader overgekocht toen Lysebeth twee jaar was, in 1743, en werden provincie-meijers. Toen haar vader Harm Clasen overleed in 1774 zette haar moeder Fenje Eises het bedrijf voort tot 1799. Moeder Fenje had toen 56 jaar op Hoog Watum gewoond, zoals immers met nadruk werd vermeld op haar grafsteen bij de kerk te Bierum.

Het huwelijk van Jan met zijn nicht Lysbeth

Het huwelijk van Jan Cornelis Steendam met zijn nicht Lysbeth Harms Vegter werd vastgelegd bij de notaris en later voor de kerkelijke gemeente voltrokken. De contractuele kant bij rigter Venhuizen vond plaats op 13 maart 1761, ruim een maand voordat op 12 april van dat jaar de kerkdienst werd gehouden waarin een zegen over het huwelijk gevraagd werd.

Het was een groot gezelschap wat zich verzamelde bij notaris Venhuizen. En het was een bijzondere datum, namelijk vrijdag de 13^e. Het volksgeloof dat vrijdag de 13^e een dag is die ongeluk brengt is al eeuwen oud¹². Het is goed mogelijk dat er de nodige opmerkingen zijn

't Zy kort of lang of veere
Wanneer de dood hem veldt
Pathuis, GDW 971

¹² Er zijn allerlei verklaringen. Een van de verklaringen is dat vrijdag de dag is waarop Jezus werd gekruisigd, een ongeluksdag. Het getal 13 is volgens deze theorie gebaseerd op het aantal aanwezigen tijdens het Laatste Avondmaal, namelijk 13. Daarentegen wordt in Spanje en Latijns-Amerikaanse landen **dinsdag** de dertiende als ongeluksdag gezien. Tenslotte wordt ook wel gesteld dat vrijdag de 13e is afgeleid van een Noorse sage over de kwaadaardige god Loki die als niet-uitgenodigde, dertiende gast, op het feest komt en de aarde in rouw dompelt. (Wikipedia) Al vanaf de Middeleeuwen wordt op vrijdag de dertiende voor een vroegtijdige dood of natuurramp

gemaakt over de gekozen datum. Is het de nuchterheid, of het wars zijn van bijgeloof? Hoe dan ook, op die bewuste vrijdag de 13^e van de maand april van het jaar 1761 kwamen Jan en Lysbeth, samen met familie en vrienden bij Venhuizen. Met name de familie van Lysbeth was ruim vertegenwoordigd.

De getuigen van Jan

Aanstaand bruidegom Jan had zes getuigen of dedingslieden¹³ meegebracht. Vanzelfsprekend waren aanwezig zijn vader Kornellijs Jans en zijn zus Martje samen met haar man Frerik Aikes Vos. De moeder van Jan, Elsje Klaassen Vegter is al lang geleden overleden¹⁴. Ook zijn broer Claes wordt hier niet genoemd, ook geen vrouw of kind. Dat maakt het waarschijnlijk dat deze broer Claes (lang geleden) is overleden en niet gehuwd is geweest.

Maar ook had Jan zijn neef Willem Omges¹⁵ en diens vrouw Bouke Ennes¹⁶ uitgenodigd. Onduidelijk is hoe de relatie tussen Jan en zijn neef Willem loopt. Want betreffende broers en zussen van vader is alleen een halfzusje bekend, namelijk Grietje Derx. En als het familie is via moeders zijde, namelijk Elsje Klaassen Vegter, dan is opvallend dat deze neef hier wel wordt genoemd, terwijl het dan ook een neef van de bruid is!

En dan is er nog Jan Ewes¹⁷, een aangetrouwde neef. De in hoofdstuk 1 genoemde Hillebrand Cornellis huwde op 4 augustus 1695 met een Icke (of Hijke) Claesen. De vrouw van Jan Ewes,

gevreesd. Waar komt die angst eigenlijk vandaan? Zoals bij veel bij- en volksgeloof weet niemand precies waarom en wanneer de vrees voor vrijdag de dertiende is ontstaan. Wel heeft de angst voor deze dag een eigen naam: 'paraskevidekatria-fobie', naar het Griekse *paraskevi* (vrijdag) en *dekatria* (dertien). (Anno - website)

¹³ Dedingslieden of dedingsmannen of magescheidsvrienden: Een dedingsman trad op bij het opstellen van een akte van een boedelscheiding (= Magescheid). Als zij optraden als getuigen bij een huwelijk, werden zij 'huwelijksvrienden' genoemd. Zij waren ook getuigen bij het opstellen van de huwelijksvoorwaarden. Een dedingsman trad op bij het opstellen van een akte. Dit kan gaan om een huwelijksakte (huwelijksvoorwaarden) of een akte van een boedelscheiding (= magescheid). info Streekarchivariaat

¹⁴ Elsje Klaassen Vegter is overleden tussen 1729 en 1748, zo valt af te leiden uit het lidamtenregister van Bierum. Want in 1729 treft dominee Adami haar nog wel aan, bij het in dienst treden van ds Goldstein in 1748 wordt zij niet meer genoemd, alleen haar man Kornellijs Jans. De vermelding door ds Goldstein werd bovendien aangevuld met de opmerking dat ze is overleden.

¹⁵ Willem Omges en zijn vrouw Bouke Ennes waren sinds 1755 eigenaar van een boerderij te Spijk (S25). In de DTB Bierum komt ook een Willem Omges voor, die in 1764 hertrouwt. DTB: 'Willem Omges, weduwnaar, van Spijk en Elske Hindriks, weduwe van Hindrik Claassen, van Bierum. Getrouwd alhier: 11 Maart 1764.'

GA 631 / 86 : Akte van verkoop en overdracht door Jan Timens aan Elske Hindriks, weduwe Willem Omges te Bierum, van 6 grazen binnendijks land te Spijk voor de som van 660 gld., verleden voor J.P. Driessen, rigter van Delfzijl, 1771 juni 13 met een retroactum van 1764 mei 3.

¹⁶ Ten aanzien van dit huwelijk en andere partners uit dit samengestelde huwelijk heb ik het volgende kunnen vaststellen. Claas Pieters, een zoon van Pieter Klazen en Geertruid Jans van der Meeden (gehuwd omstreeks 1673), huwt met Bouke Ennes voor 1713. Na zijn overlijden hertrouwt Bouke Ennes met Gerardus Gerardi (9.10.1718), die weduwnaar was van Martje Jacobs en in Bierum woonde. Na diens overlijden huwt Bouke voor de derde maal, nu met Jan Clasen, in 1738. Na het overlijden van Jan Clasen trouwt Bouke in 1755 opnieuw, haar vierde man heet Willem Omges. Vervolgens overlijdt Bouke en Willem Omges huwt dan op 11 maart 1764 met Elske Hindriks van Oosterwijtwerd, die eerder in december 1732 gehuwd was met Hindrik Claassen van Bierum.

In de DTB Bierum komen ook nog huwelijk van een Sicco Omges voor (1736), van een Trijntje Omges (1738), beiden uit Spijk, net als Willem, en tenslotte nog een huwelijk van een Aafke Omges in 1766 uit Bijssum. Of dit familie is?

¹⁷ Op 27 oktober 1720 huwt Jan Ewes van Warffum met Seijke Hillebrands, van Rottum, alwaar het huwelijk ook wordt voltrokken. Op 13 maart 1721 wordt Jan Ewes met attestatie van Warffum ingeschreven in Rottum. Op 13 juli 1727 wordt Jan diaken te Rottum, verzoekt en krijgt ontslag op 14 mei 1730. Op 6 juli 1760 komen met attestatie van Rottum in Warffum aan 'Jan Ewes en Sieke Hillebrands egtelieden'. Zou deze Jan Ewes de bedoelde neef kunnen zijn? De in hoofdstuk 1 genoemde Hillebrand Cornellis huwde op 4 augustus 1695 met een Icke (of Hijke) Claesen. Mogelijk is dan de vrouw van Jan Ewes, Sieke Hillebrands, een dochter van hen. Dan is Jan Ewes dus getrouwd met een nicht van Kornellijs Jans, de vader van de bruidegom.

Sieke Hillebrands, is een dochter van hen. Jan Ewes is dus getrouwd met een nicht van Kornellijs Jans, de vader van de bruidegom¹⁸. Op 27 oktober 1720 *zijn de E. Jan Ewes van Warffum en Seijke Hillebrands van Rottum, met attestatie van Warffum, na drij kondingen, alhier gecopuleert*, zo staat in de DTB te Rottum.

De getuigen van Lysebeth

Lysebeth had nog meer getuigen dan Jan meegebracht. Natuurlijk in de eerste plaats haar ouders, Harm Klasen Vegter en Fenje Eisses. Zij waren als ouders trots op hun oudste dochter, die nu als eerste van de kinderen in het huwelijk zou treden. De broers van Lysebeth en haar zus worden hier niet genoemd. Ongetwijfeld kwamen Klaas, Tjaaktje en Eise (resp. 18, 15 en 11 jaar) vanwege hun leeftijd niet in aanmerking om te getuigen bij het huwelijk van hun oudste zus. Mogelijk hebben ze deze plechtigheid wel bijgewoond.

Van de Vegter-familie – vaders kant - waren verder getuige de ooms Bartelt, Jan, Hindrik en Ewe, alle vier broers van haar vader. De enige uit het gezin van vader die niet aanwezig was, was zijn zus, Elsjen Klasen Vegter. Zoals boven vermeld was Elsjen, de moeder van haar aanstaande man Jan, immers overleden.

Ook de familie Eisses was goed vertegenwoordigd. Zo waren de ooms Harrijt en Jacob Eisses gekomen, twee broers van moeder, de eerste bakker, de tweede molenaar en beiden vrijgezel. En natuurlijk oom Jurjen Eijssens, ook een broer van moeder, met zijn vrouw Maria Sijmens. Hun zoon Frerik zal later de molen en bakkerij van zijn ooms Jacob en Harrijt overnemen.

Verder waren neef Hindrik Steenhuis en zijn vrouw Etje Jans, gehuwd 18 januari 1728 in Termunten, aanwezig als getuigen. Deze ‘neef’ Hindrik is waarschijnlijk een broer van de oma van Lysebeth, van Tjaakje Jans Steenhuis dus, die gehuwd was met Klaas Bartelds Vechter. Met neef Hindrik kwam het totaal uit op twaalf getuigen voor de bruid.

In totaal waren er dus achttien getuigen aanwezig, en samen met de bruid en bruidegom vormden ze een gezelschap van tenminste twintig mensen, afgezien van jongere mensen of mensen die niet als getuige optraden. Het zal vol geweest zijn bij Venhuizen, op die vrijdag de dertiende. Een groot gezelschap is getuige van de vastlegging van het huwelijk.

Het huwelijk wordt vastgelegd, zoals gezegd, door dr Venhuizen, constituerend richter van Godlinze cum anexis. Dit is E. Venhuizen, later treed een zekere Lucas Venhuizen nog tweemaal op, mogelijk zijn zoon¹⁹. In het kader hierna staat de volledige tekst van de huwelijksvoorwaarden vermeld.

Huwelijk Jan Cornellijs Steendam en Lijsabeth Harms Vechter, 13 maart 1761²⁰

¹⁸

¹⁹ Lucas Venhuizen overlijdt op 76 jarige leeftijd op 3 augustus 1815 te Groningen. Hij is gehuwd met Carolina Alerdina Fricke, zijn ouders zijn Pompejus Venhuizen en Maria Hiscia Hammink. Lucas werd geboren te Groningen, was van beroep raadsheer. Zijn vrouw Carolina, dochter van een ‘luitenant-colonel’ is niet lang weduwe. Ze overlijdt op 10 juli 1817 op de leeftijd van 64 jaar. Aldus de gegevens bij Genlias. Ik heb tot nu toe niet meer kunnen achterhalen op het internet betreffende deze beide Venhuizen. Veelal wordt verwezen naar het werk van Paul Brood, getiteld *De rechterlijke organisatie in Stad en Lande en het Groninger recht vóór 1811 in hoofdlijnen*.

²⁰ RAG 733/892/219

Doctor E. Venhuizen, constituerend Richter van Godlinze cum anaxis betuige met desen open en versegelden huwelijkscontract dat met mande vriendenraad en toestemminge een eerlijk Christelijk huwelijk is beraamt gededigt en besloten tussen de eerzame Jan Cornellis als Bruidegom en de Eerbare Jonge Dogter Lijsebet Harms Vechter als Bruid op conditien nabeschreven

voor eerst zijn Bruidegom en Bruid benevens anwezende vrienden en dedigsluiden weltevreden met al zodane goederen als de toekomende Eheluiden reeds hebben en malkanderen brengen alle welke benevens winst en verlies soo staande huwelijk word gemaakt benevens de losse goederen sullen zijn gemeen half en half

Ten tweede sullen de vaste goederen soo anervende als anstervende goederen buiten gemeenschap verblijven en ten allen tijde wederom heen retourneren an des zijde waaruit en heer zijn gekomen

Ten derde Soons en Dogters wordende verwekt zullen tot vaders en moedersnalatenschap hoofd voor hoofd even na en sibbe zijn en in alle erf en versterf het regt van representatie genieten.

Ten vierde de Bruidegom voor de Bruid komende te overlijden zonder kind of kinderen uit dit huwelijk verwekt in leven na te laten dan sal de Bruid uit des overleden Bruidegoms nalatenschap ewig en erflijk genieten een somma van sevenhondert vijftig gulden.

Ten vijfde in gelijke gevalle de Bruid voor de Bruidegom gerakende te overlijden sonder kind of kinderen uit dit huwelijk verwekt in leven na te laten dan sal de Bruidegom ewig en erflijk uit des Bruids nagelatene goederen hebben en genieten de somma van vijfhonderd guldens.

Maar mede haar huwelijkscontract besluitende zijn hier bij als vrienden en dedigsliden present geweest

an des Bruidegoms zijde de kerkvoogt Cornellijs Jans als vader, Freerk Aijkes Vos en Martjen Cornellijs, Ehteluiden als Swager en volle Suster, de E. Willem Omges en Bauke Ennes Ehtelieden als neef en angetrouwde Nigte, de E. Jan Ewes als aangetrouwde Neef

an de Bruids Zijde de E. Harm Clasen Vechter en Fenje Eijsses als vader en moeder, de E. Bartelt Clasen Vechter, Jan Clasen Vechter, Hindrik Clasen Vechter en Ewe Clasen Vechter als ooms, de E. Hindrik Steenhuis en Etjen Jans Ehtelieden als neef en aangetrouwde Nigte, de E. Harrijt Eijsses, Jacob Eijsses en Jurjen Eijsses en Maria Sijmens Eheluiden als ooms en angetrouwde Moeij.

In oirkonde der waarheid en tot meerder vestenisse dezès op belijninge van Bruidegom en Bruid benevens presente vrienden en dedigsluiden met mijn gewoon zegul en naamsonderschrijvinge bevestigt gedaan te Berum in den jare een duisend sevenhondert een en sestig den 13 van Meert

Een maand later werd het kerkelijk huwelijk voltrokken te Bierum. *Jan Cornellis Steendam, van Bierum en Elizabeth Harms Vegter van Bierum. Getrouwd alhier: 12 April 1761*, zo luidt de tekst in de DTB betreffende de huwelijken sinds 1705 te Bierum. Jan Cornellis Steendam, een zoon van Kornellijs Jans en Elsjen Klaassen Vegter trouwt met Lysebeth, een dochter van Harm Clasen Vegter en Fenje Eises. Jan, de bruidegom en neef is ruim 12 jaar ouder dan zijn nicht, de bruid. Voorganger in de huwelijksdienst is ongetwijfeld Joh. Goldschmidt, die vanaf 1748 tot 1791 predikant was te Bierum.

Goldschmidt wordt door Wumkes beschreven als een streng persoon. Hij was principieel tegen het kegelen op zondag, en wist de redger te bewegen om het kegelen te verbieden. De handhaving van deze regelgeving was echter een probleem en overtreders werden niet beboet. Dit tot ongenoegen van deze pastor. Hij vroeg om handhaving van het 'placcaat tegen de sabbatschennis'. De aanloop naar deze kwestie zal mogelijk al gespeeld hebben tijdens het huwelijk, want het verzoek tot activering van het placcaat staat beschreven in de notulen van de classis Loppersum bij 25 juni 1765. Zou Jan Cornellis ook behoord hebben tot de meijers

die zondags dobbelden ‘op de deel’? Of was hij één van ‘de jonkmans’ die speelde op het kerkhof om de verveling te verdrijven?

Het genoemde placaat was van oudere datum. Wumkes vermeld daarover het volgende: ‘De meest geliefkoosde vermaken, waarmede het volk de verveling van den Sabbat trachtte te verdrijven, waren dobbelen, loten en kaatsen. De patriciërs dobbelden op hun burchten, de kinderen op de straat, de jonkmans op het kerkhof, de meijers op de deel. Tengevolge van den ijver der synoden werd echter in 1664 door de Gedeputeerde Staten van Stad en Lande een streng placcaat uitgevaardigd, hetwelk in alle kerken werd voorgelezen, waarbij zij „die komen te clossen, dobbelen, kaarten in het tick-takbordt, ën op de negenkuilen²¹ te spelen, ën diegene die sulx in hare behuisinge, hoven ën op hare plaatsen, herbergiers zijnde gedogen, onder de predicatie ën de catechisatie, in een boete vervallen van zes car. gulden’.

De lange periode van werken in de gemeente eindigt voor Goldschmidt na 43 jaar anders dan gewenst. Johan Goldschmidt en zijn echtgenote Alegonda Croerex waren meijer op een boerderij aan de Hereweg 17 te Bierum, hij en zijn vrouw hadden het meijerschap overgenomen van Freerk Aikes Vos en Martje Cornellis Steendam. Martje en Freerk zaten sinds 1757 op deze boerderij, die de schoonvader van Martje, Aike Bartels, voor hen had gekocht, waarbij de jaarlijkse huur f160 gulden bedroeg²².

Johannes, de zoon van Johan en Alegonda huwt in 1782 met Trijntje Takes en ze gaan wonen op een naastgelegen boerderij. Johannes en Trijntje overlijden op jonge leeftijd, zodat in december 1787 beide bedrijven worden verkocht. Verkoper is grootvader en voormond namens de beide minderjarige kinderen, dominee Goldschmidt. Het gedrag van deze predikant in deze en nog een paar andere zaken zou de oorzaak zijn dat hij in 1789 uit zijn ambt werd gezet²³. Dit alles speelde nog niet bij het huwelijk van Jan Cornellis Steendam, de broer van de hierboven genoemde Martje, met Lysbeth Harms Vegter.

De koop van een ‘binnenhuis met een vriesche schuire’ te Spijk

In 1762 komt een heel gezelschap naar Jan Taapkens, geconstitueerd richter in de Vierbuiren. Simon Jans, Beerent Cornellis, Lammert Jans, Willem Omgies, Claas Pieters, Harm Jans en Taake Alles²⁴ zijn sibbe voogd, vreemde voogd of voormond van de kinderen van Albert Jacobs. Ze zijn met zoveel, omdat Albert Jacobs kinderen bij drie vrouwen heeft, genaamd Anje Jans, Aafke Jans en Albertjen Jans. Of het zussen zijn is niet bekend. Zij zijn de verkopende partij, en door Jan Taapkens op 9 juli 1762 geautoriseerd om op te treden namens de kinderen.

In een verklarende woordenlijst van Menne Glas vinden we onderstaande uitleg over de verschillende voogden. Bij overlijden van één van beide ouders werd in het geval van minderjarige kinderen een aantal voogden door de rechtbank aangewezen. De belangrijkste daarvan is de voormond. Deze komt als regel uit de familie van de overledene en spreekt namens het kind of de kinderen (pupillen). De tweede voogd komt uit de familie van de andere ouder en wordt de sibbevoogd genoemd. Als derde is er nog een voogd die geen familie hoeft te zijn (maar vaak wel is), de zg. vreemde voogd. Het voogdschap was destijds een ingrijpende aangelegenheid, de voogd was met zijn eigen vermogen aansprakelijk voor zijn handelen als voogd.

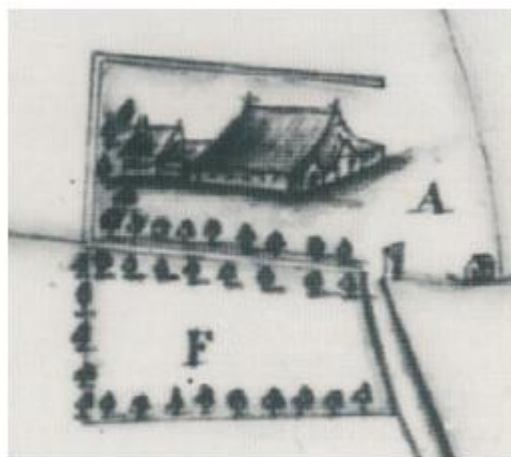
²¹ WNT: een knikkerspel, waarbij negen kuiltjes in den grond gemaakt worden: de naam komt reeds voor in 1626; andere namen zijn ‘negenmotten’ en ‘negenputten’ (zie De Cock en Teirl., *Kindersp.* 5, 116 [1905]).

²² RAG, RA XXV c1

²³ Zie hierover artikelen uit de Groninger Kerkbode, van 31.1.1959 en 7.2.1959, geciteerd via BBB, 459-461.

²⁴

Sijmon Jans is sibbevoogd over de minderjarige kinderen van Albert Jacobs en Anje Jans. Mogelijk is Simon Jans als sibbevoogd een broer van Anje Jans. Beerent Cornelis is de vreemde voogd. Het zou hier kunnen gaan om Berend Cornelis die samen met Evertje Clasens boer is op Kommerstein. Zijn boerderij met Friese schuur staat op de afbeelding hiernaast. Een andere mogelijkheid is dat het hier gaat om Berend Cornelis die boer was op een andere boerderij op Quellerborch, en gehuwd was met Anje Clasens, die later zijn bedrijf aan Jan Cornelis zou verkopen.

Lammert Jans is voormond en Willem Omges vreemde voogd over de minderjarige kinderen van Albert Jacobs en Aafke Jans. Lammert is met zijn vrouw Wipke Imels boer op Laag Watum aan de Bredeweg 2 te Bierum. Willem Omges is de vierde echtgenoot van Bouke Ennes en sinds 1755 eigenaar van de boerderij aan de Tweehuizerweg 15 te Spijk, een boerderij die al lang in de familie was. Volgens resoluties van het Dijkrecht van de Vierburen woonde Jan Omges in 1678 op deze plaats. Willem was overigens samen met zijn vrouw ook getuige geweest bij het huwelijk van de kopers!

Claas Pieters is voormond, Harm Jans sibbevoogd en Taake Alles vreemde voogd over de minderjarige kinderen van Albert Jacobs en Albertjen Jans. Twee zoons zijn hier met name bekend, namelijk Klaas Alberts en Jacob Alberts, zij bleven met moeder na het overlijden van vader eerst op de boerderij wonen. Harm Jans is sibbevoogd, mogelijk dus een broer van Albertje Jans. Taake Alles is gehuwd met Grietje Pieters en boer op het bedrijf aan de Oostpolderweg in Spijk, net als zijn vader Alle Takes. Hij zal later namens de verkopers tekenen voor de betaling van de derde termijn op 30 april 1764, zie verderop in de tekst.

Op deze dag, de 23e september 1762, is naast deze zeven mannen die de verkopende partij vormen ook nog een echtpaar aanwezig, namelijk Jan Cornelis en Lysebeth Harms. Het is een jong echtpaar, met één kind van bijna tien maand oud, Cornelis genaamd.

De verkoop op heeft betrekking op een *plaatse met de beklemminge van vijf en twintig deimten land staande en geleege te Vierhuisen onder het Carspel Spijk*. In de opgestelde acte wordt uitvoerig beschreven wat hier allemaal onder valt. De genoemde boerderij bestaat uit *een binnenhuis met een vriesche schuire – met deuren en vensters, steen vermuirt en onvermuirt – met het balkhout, schutten²⁵ en wringen²⁶, geboomten en plantagien en de helfde van de bomen bij de tuijn behorende*.

Volgens het WNT kan in oostelijke dialecten schutten duiden op een deur of dam om het water op te stuwen of tegen te houden, stuw. Hier zal de tweede omschrijving van toepassing zijn, waarin schutten een omschrijving is van hokken waarin geschut vee werd geborgen. Elders²⁷ wordt gemeld dat in vroeger tijden – zo wil de overlevering – er hutten op het land bij de

²⁵

²⁶ (Gron., Dr., Ov., Geld.) Draaibaar hek op een dam, vooral dienend om weilanden af te sluiten. Een afb. met de versch. onderdeelen vindt men in TER LAAN 1146 [1929]. WNT

²⁷ BBB 411, in de inleiding op de beschrijving van de Kwelderborg aan de Vierhuizerweg 6 bij Spijk

boerderij hebben gestaan. In die hutten huisden zwervers. Mogelijk passen beide gegevens bij elkaar, en wordt met de schutten bedoeld op hutten, aanvankelijk gebruikt voor vee, en later ook door zwervers.

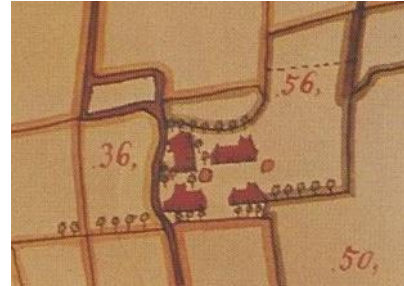
Op een in 1740 getekende kaart van boerderij Kommerstein is ook een boerderij met Friese schuur te zien²⁸. Deze kaart (zie hiernaast) werd gemaakt door Allard Verburgh in opdracht van W. Wichgers, rentmeester van de provinciegoederen. In die tijd was Heere (of Hero) Harmens gebruiker, in 1762 is Beerent Cornelis, gehuwd met Evertje Clasens, de tweede vrouw van Beerent, hier boer. Een goede indruk van de uitstraling of status van een boerderij met friese schuur in de tweede helft van de 18^e eeuw wordt gegeven door Dijkema (geciteerd via Boerderijen in het halfambt): ‘Een nederig woonvertrek met rode pannen of stroodak gedekt en enge glasramen met kleine in lood gevatte ruiten was zowel het winter als zomerverblijf des landsmans. Tussen deze nederige woningen (oud Groninger langhuizen) zag men hier en daar de grote Friese schuur met het deftige kimna zich trots boven hare nederige burinnen verheffen. Deze schuren prijken met sierlijke zwanentempels en van de kimna’s flikkerden de glans der blauwe pannen van verre in de zonnegloed. Dit was de zetel van de gegoede landman en zijn woning het middeling tussen het adellijk slot en het gewone boerenhuis’. De term kimna of kimna werd gebruikt voor een versterkt stenen huis of stins.

²⁸ BBB 533

De boerenplaats, die Jan en Lysbeth kopen draagt de naam Kwelderborg. De prijs die werd overeengekomen was 2502 carolische guldens. Twee derde van dit bedrag is op het moment van overdracht al betaald. De verkopers zijn hier blij mee en bedanken Jan en Lysebeth voor de gedane betaling van 1668 gulden. Afgesproken en vastgelegd wordt dat de laatste termijn ter grootte van 834 gulden betaald zal worden uiterlijk 1 mei 1764.

De Kwelderborg ligt op de huiswierde Vierhuizen. De naam van de wierde was ooit ook Quellerborch, op een kaart uit 1685 staat de boerderij al getekend²⁹. Het is de boerderij rechtsonder op de kaart. Als ik de info uit BBB goed begrijp kopen ze later de boerderij rechtsboven³⁰, van Beerent Cornellis en Anje Clasen.

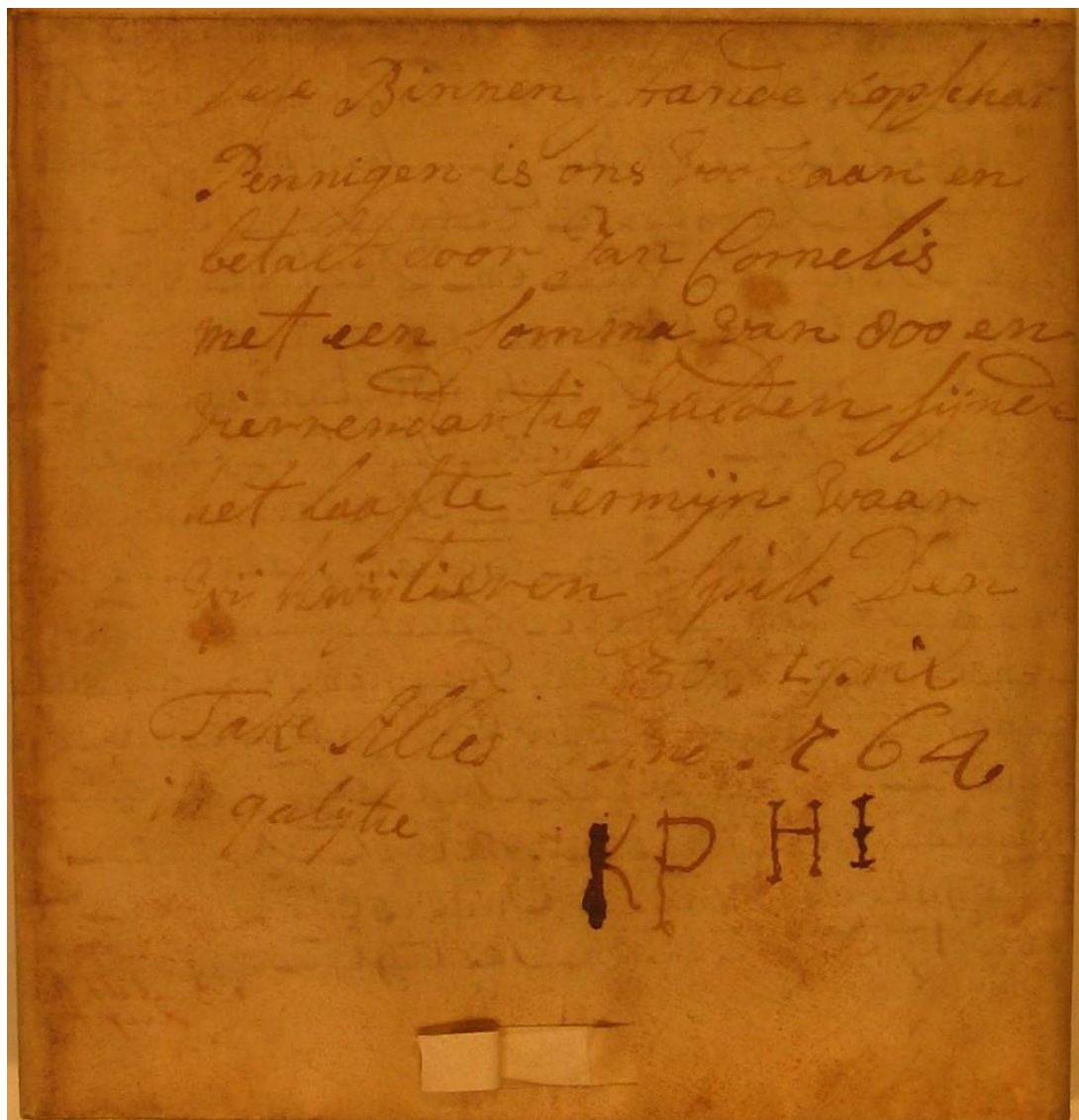
Jan Taapkens heeft ook speciale aandacht voor Lysebeth, de enige vrouw in dit mannengezelschap. Behalve alle wettelijke bepalingen en uitzonderingen die hij het hele gezelschap voorhoudt is er ook een regeling die speciaal voor vrouwen is bestemd. Hij legt haar namelijk uit dat zij niet de last van de schulden van haar man kan krijgen, wat beschreven staat in het zogenaamde covenieunt velleiani (zie boven).

Als iedereen te kennen heeft gegeven dat alles goed is begrepen, kan de acte worden ondertekend. Het is *den drie en twintigsten septembr 1700 twee en sestig* en Jan Cornellis en Lysebeth, samen met hun ongeveer acht maanden jonge baby Cornelis, hebben een prachtboerderij voor zich en hun jonge gezin³¹. Ze verhuizen naar Spijk.

²⁹ RAG, Getekende Kaarten, stam 1216, geciteerd via BBB 412

³⁰ RAG, RA XXV c1, geciteerd via BBB 415

³¹ In BBB staat dat Jan Cornellis in 1767 de boerderij S30 te Vierhuizen koopt, dit moet 1762 zijn

Zoals afgesproken wordt in 1764 het restant betaald. Dat is te lezen *in dorso* op de genoemde acte uit 1762, zie afbeelding. De tekst luidt daar: *Dese binnen stande kopschat pennigen is ons voodaan en betaalt door Jan Cornelis met een somma van 800 en vierendartig gulden sijnde het laaste termijn waar wij kwijtieren Spik den 30 April Ano 1764*. Namens de verkopers tekent Take Alles³², de letters ernaast zijn mogelijk van Klaas Pieters en Harm Jans. Samen zijn zij de voogden van de kinderen van de verkopers en zijn derde vrouw, zie boven.

In 1793 is Jan Cornelis Steendam medeondertekenaar bij de inventaris³³ van Klaas Harms Vechter en wijlen Geertruid Loerts. De andere ondertekenaars zijn uiteraard Klaas Harms zelf, Heiko Louwerts en Willem Reinders Puingel. Het document werd op schrift gesteld door D. Zageman, wedman. Een persoonlijke ondertekening van Jan Cornelis is hier niet te vinden.

³² In Bierum huwt een Alle Takes, zoon van Tacke Alles, in 1711 met Trijntje Meinderts 1711 in Bierum. Dit zijn waarschijnlijk de ouders van de hier genoemde Take Alles. Alle Takes overlijdt in oktober 1757. Mogelijk is de in de tekst genoemde Take Alles familie van Geertje Alles, gehuwd met Aike Freerks Vos. En mogelijk is ouderling Jan Alles ook familie? En er is nog een zoon Meindert Alles, geboren 1728 in Spijk, overleden 1778 in Oldenzijl, gehuwd in 1750 met Trijntje Pieters, overleden in Usquert. In BBB wordt een Jacobje Alles genoemd als zus van Taake, zie S19 uit BBB nog scannen, mogelijk daar meer info.

³³ Zie Ubbens, Uithuizermeeden, pag 37; GA 734/714/445v (24-1-1793)

Volgens Ubbens³⁴ verkopen op 21 mei 1795 Everhardi Jacobs en Geeske Ennes aan Doeke Alberts part zoals aan koperen mandelig waren: 15 1/2 d Bene Tjarks gb 3 gl per deimt. aandeel eigendom 6 d Vierhuisen zoals bij Jan Cornelis Steendam in gebruik voor 2 1/2 gl het deimt 410 gi.

In 1796 wordt bij Harmen Amsingh de koop vastgelegd van 16 deimten buitendijs land onder Spijk. Lysebeth is hierbij niet aanwezig. Verkoper is S.J. van Albeda, weduwe van wijlen de Baron van In en Kniphuisen. Akte van verkoop en overdracht door S.J. van Alberda wed. In- en Kniphuisen aan Jan Cornellis Steendam en zijn vrouw Lysabeth Harms Vegter van de vaste beklemming van 16 deimten buitendijs land onder Spijk met een jaarlijkse vaste huur van 40 gld. voor de som van 1000 car. gld. verleden voor Harmen Amsingh geconstitueerd richter tot Bierum c.a 1796 mei 17

“In hetzelfde jaar verkochten de voogden het bedrijf aan Jan Cornelis Steendam gehuwd met Elisabeth Harms Vegter wonende op S.30, welke boerderij zij in 1767 hadden gekocht. In 1776 kocht dit echtpaar een beklemming van 16 deimt met een huur van f40,- aan de Vierhuizerweg. Elisabeth Harms Vegter in 1803 weduwe van Jan Cornelis Steendam verkocht in dat jaar het bedrijf met 50,5 deimt en nog 22,5 deimt ongescheiden liggende in kwelder en aanwas, met een vaste huur van 251 guldens, 17 stuivers en 14 duiten, aan Jannes Pieters (Bouwman), gehuwd met Hindrikje Willems (Bakker) komende van Borgstee (S.03).”³⁵

“In 1767 verkochten Berend Cornellis en Anje Clasen de plaats met een vriesche schuire met de beklemming van 37 deimt en een halve kwelder aan Jan Cornelis Steendam, in 1761 gehuwd met Elisabeth Harms Vegter (S.29). De vaste huur was f90,- aan Borgemeester De Valcke en f60,— aan de weduwe Meijer. Dit echtpaar verkocht in 1775 de boerderij, waar bij vermeld werd dat de kwelder mandelig bezit bleef met Jan Cornelis Steendam. De kopers waren Willem Alberts en Anje Jans.”³⁶

Jan en Lysebeth dus in 1762 gaan wonen te Spijk, op de Kwelderborg aan de Vierhuizerweg 6. In 1767 kopen ze dan een plaats met een vriesche schuire met een beklemming van 37 deimt en een halve kwelder van Berend Cornellis en Anje Clasen, gelegen aan de Vierhuizerweg 10. Ze moesten daarvoor een vaste huur van 90 gulden betalen aan Borgemeester De Valcke en 60 gulden aan de weduwe Meijer. Slechts 8 jaar later wordt de boerderij weer verkocht, in 1775. Verder kochten ze in 1776 een beklemming van 16 deimt aan de Vierhuizerweg met een huur van f 40,-. De jaartallen lijken niet te kloppen. In 1803 verkoopt Lysebeth, inmiddels weduwe, het bedrijf. Ze is dan 62 jaar oud, en heeft de laatste 6 jaar het bedrijf alleen moeten runnen.

Lysebeth Harms is overleden op maandag 24 juli 1820 in Bierum, 79 jaar oud.

Gezin en familie

Jan Cornellis en Lysbeth Harms krijgen vijf kinderen. De oudste is Cornelis, genoemd naar zijn grootvader, en gedoopt op zondag 31 januari 1762. De tweede is een dochter, genaamd Fenje, gedoopt op zondag 23 oktober 1763. De derde is Harm, gedoopt op zondag 7 februari

³⁴ RA XXV c 5 bi 43 *

³⁵ BBB 412

³⁶ BBB 415

1768. De vierde is Elsijn, gedoopt op zondag 29 april 1770. En de jongste is Harm, gedoopt op 15 augustus 1773.

Moeder Lysbeth Harms heeft haar vijf kinderen op jonge leeftijd gekregen. Nadat zij op 12 april 1761 op jonge leeftijd was getrouwd, ze was pas twintig, werd ze direkt zwanger. Negen maanden later, op 31 januari 1762 werd haar oudste zoon gedoopt, Cornellis. Bij het bespreken met water zal Johannes Goldschmid, predikant te Bierum, ook deze officiële naam hebben gebruikt. Maar verder zal hij vaak gewoon Knellis zijn genoemd. Nadat in 1804 op de dag van sint maarten, op 11 november, zijn voorgenomen huwelijk werd geproclameerd, werd op 23 november van dat jaar het huwelijk van Cornellis Jans Steendam met Aaltjen Lubberts in de kerk voltrokken (zie ook een volgend hoofdstuk). Hij is dan 42 jaar. Zijn broer Harm Jans is dan 36 jaar en gehuwd. Op diezelfde 23^e november 1804 huwt de moeder van Cornellis voor de tweede maal, zie verderop.

Haar schoonzus Martje is dan ook in verwachting, zij zal over enkele maanden bevallen en dan op 18 april de tweeling Cornellis en Claas laten dopen, in dezelfde kerk.

Als de kleine Knellis nog maar een jaar oud is, wordt Fenje geboren, vernoemd naar haar oma Fenje Eisses. Jan en Lysebeth wonen sinds september 1762 naar boerderij de Kwelderborg vlakbij Spijk, waar ze Fenje laten dopen op 28 oktober 1763. De doop zal haar ongetwijfeld zijn toegediend door Jacobus Venhuizen³⁷, die sinds 1735 predikant te Spijk was. Fenje zal later als eerste van het gezin in het huwelijk treden, in 1788. Het huwelijk is een verbintenis tot de dood hen zal scheiden, en die kwam sneller dan verwacht. De huwelijkse relatie Van Fenje en haar man heeft net geen tien jaar mogen duren. In april 1798 overlijdt Fenje Jans Steendam, echtgenote van Cornelius Fokkes Bloema en moeder van vijf jonge kinderen. De weduwnaar zal nog drie maal een huwelijk aangaan.

De derde die geboren werd was Harm. Hij werd genoemd naar Harm Clasen Vegter. Op 7 februari 1768 werd hij gedoopt in de kerk te Spijk. Moeder Lysebeth is dan 26 jaar.

Dan wordt weer een meisje geboren. Ze krijgt de naam Elsijn, wat een duidelijke verwijzing is naar haar overleden oma Elsien Klaassen Vegter. Haar doop vindt plaats op 29 april 1770. Nog voor ze 20 jaar oud is zal deze jongste dochter van Jan Cornellis Steendam huwen met Evert Jacobs. Na de geboorte van twee kinderen, Jakob in 1791 en Jan in 1793 overlijdt Elsijn. Haar man hertrouwt op 3 april 1796 met Roelfien Jans.

Dan krijgen ze opnieuw een zoon, hij krijgt de naam Harm. Is de andere Harm overleden? Dit jongetje wordt gedoopt 15 augustus 1773. Over deze Harm zal in een later hoofdstuk uitvoeriger worden geschreven.

Moeder Lysbeth is nog maar 32 jaar, wanneer Harm wordt gedoopt. Wat de reden is dat er niet meer kinderen in het gezin werden geboren, is niet duidelijk. Kan het leeftijdsverschil tussen haar en haar man Jan Cornellis een rol spelen? Hij was 15 jaar ouder en bij de geboorte van zijn jongste zoon 44 jaar. Zou hij te oud geweest zijn om kinderen te verwekken? Echt waarschijnlijk lijkt dat niet. Was er ziekte, was er onvruchtbaarheid bij één van beiden

³⁷ Jacobus Venhuizen was van 1735 tot zijn overlijden in 1788 predikant te Spijk, zie Voorheen en Thans, pag. 115. Jacobus Venhuizen is mogelijk een zoon van P. Venhuizen, die sinds 1721 predikant was te Sappemeer en schrijft in de DTB dat in 1728 op 'den 5 september op belijdenisse aangenomen' werd 'studios Jacobus Venhuizen mijn zoon'.

opgetreden, of was de relatie bekoeld geraakt? Of er zijn toch meer kinderen geweest, waarvan de sporen nog niet werden teruggevonden.

In hetzelfde jaar wanneer hun tweede kindje, een meisje genaamd Fenje, wordt geboren, overlijdt de vader van Jan en moet de boedel worden verdeeld. Samen met zus Martje, die zwanger is van haar vijfde kindje, wordt hij het in december van dat jaar eens over een verdeling van de bezittingen.

Het is ook in deze tijd (1765) dat ds Goldschmidt uit Bierum ten strijde trekt tegen het kegelen op zondag. Hij weet uiteindelijk te bereiken dat het meer dan 100 jaar oude plakaat tegen de sabatschennis weer van kracht wordt³⁸.

Op dinsdag 6 juni 1797 overleed Jan Cornelis Steendam, 71 jaar oud en werd begraven te Bierum. Hij liet een vrouw achter, en drie kinderen. Zijn vrouw was 56 jaar toen hij overleed. Van de kinderen was de jongste dochter, Elsijn, overleden. Haar man was inmiddels hertrouwd met Roelfien Jans uit Godlinze.

Het tweede huwelijk met schoolmeester Jan Hendrik Gerhardi

Zeven jaar na het overlijden van Jan Cornellis, huwt Lysbeth opnieuw. De naam van de weduwnaar met wie ze in het huwelijk zal treden is Jan Hendrik Gerhardi. Jan Hendrik was eerder gehuwd met Jantje Jans Noordevelt³⁹ en is schoolmeester⁴⁰ te Oterdum. Uit dat huwelijk had hij drie kinderen, waaronder een dochter, genaamd Trientje Jans, geboren in 1780. Zij is gehuwd met Klaas Klaasens, samen zijn zij getuigen bij het huwelijk. Trientje Jans had ook nog een zus Frauke en broer Jan Gerhardus⁴¹. Of Frauke en Jan Gerhardus al waren overleden? Ze worden niet genoemd als getuigen.

Het werd een bijzondere dag, die 23^e november van het jaar 1804. Lysbeth Harms Vegter, 63 jaar oud, trouwde voor de tweede maal. Maar wat het extra bijzonder maakte was dat op dezelfde dag het huwelijk van haar oudste zoon Cornelis Jans ‘werd beraamt, gededigt en besloten’ ten overstaan van de getuigen. Er moest heel wat worden geregeld..

Als getuigen waren voor de bruidegom aanwezig zijn dochter en haar man, Trientje Jans en haar man Klaas Klaasens. Verder was er van zijn kant geen familie aanwezig. Mogelijk was dat de reden dat nog een getuige als speciaal ‘hiertoe verzogte Dedigsman’ gevraagd was. Het gaat om Emo Folkerts⁴². Emo Folkerts, weduwnaar, van Bierum, en Lutgerd Pieters, weduwe van Jan Tonnijs van Holwierda. Geprocl.: 11 April 1801. Emo Folkerts was eerder gehuwd geweest met Aafke Derks. In 1799 kocht hij Laag Watum, en na zijn huwelijk met Lutgerd Pieters, afkomstig van De Grote Nes, waren ze in de periode 1805-1816 ook eigenaar van B05.

³⁸ Wumkes 65-66

³⁹ DTB Bierum, DTB Oterdum

⁴⁰ Zie voor zijn beroep DTB bij huwelijk dochter Trijntje in 1804

⁴¹ Frauke werd gedoopt op 11-02-1776 te Noordbroek, haar broer Jan Gerhardus werd in dezelfde plaats gedoopt op 13-04-1777. Van Trientje wordt bij haar huwelijk gemeld dat zij werd geboren op 15-10-1780, de geboorteplaats wordt niet genoemd.

⁴² Emo Folkerts, gedoopt op 1 mei 1746 te Noordbroek, overleden op 30 december 1819 te Delfzijl, is een zoon van [Folkert Hindriks](#) en [Trijntje Eemes](#) (gehuwd 13 februari 1746 te Noordbroek). Emo trouwt op 25 april 1774 te Termunten met Aafke Derks, geboren te Termunten.

Deze Emo Folkerts Bos wordt genoemd in de *lijsten der Hoogstaangeslagenen*. In 1817 verkocht hij Laag Watum voor f 9.000. Zie ook boerderijenboek Appingedam. Emo Folkerts trad ook op als getuige voor Aaltje Lubbers bruid van de op dezelfde dag huwende zoon.

Getuigen *aan kante van de bruid* Lysbeth Harms Vegter zijn vanzelfsprekend haar twee zoons Cornellis en Harm. Cornellis Jans is de oudste, hij is samen met zijn bruid Aaltjen Lubberts getuige. Aaltjen wordt hier bruid genoemd, want zij zal immers op deze dag met Cornellis in het huwelijk treden. Ook zoon Harm Jans Steendam met zijn vrouw Anje Hindriks is aanwezig. De beide dochters van Lysbeth zijn overleden.

Voor de vier minderjarige kinderen van dochter Fenje en haar man Cornellis Fokkes is de eerder genoemde zoon Cornellis Jans de *voormond*. Als *voormond* behoort hij tot de drie voogden die waren aangesteld. De andere twee voogden zijn niet aanwezig, dus is Cornellis Jans *caverende* voor hen, dat wil zeggen hij hen vertegenwoordigt. Het gaat om de sibbe voogd Jan Antoon en de vreemde (toeziend) voogd Jan Carssens. Wie deze twee voogden zijn is niet bekend.

Zoon Harm Jans is voormond van het kind van zijn overleden zus en zwager Elsie Jans Steendam en Evert Jacobs. Meindert Takes⁴³ is de vreemde voogd en vertegenwoordigd ook de hier afwezige sibbe voogd Fokke Jacobs⁴⁴, dit zal een broer van Evert Jacobs zijn. Het genoemde kind is Jakob Everts Oosterman, die later in het huwelijk zal treden met Renske Pieters uit Selwerd. Hij is net vorige maand 13 jaar geworden. Hij heeft ook nog een broertje gehad, Jan geheten, deze zal zijn overleden. En hij heeft nog een halfzusje, Teetje Everts, gedoopt op 19 februari 1797, een dochter van zijn vader Evert Jacobs en zijn tweede vrouw, Roelfien Jans. Inmiddels is ook zijn vader overleden en Jakob werd wees, zeven jaar oud. Zijn oom Harm is dus voormond.

De twee bruiden met ieder haar bruidegom en de stoet aan getuigen verzamelden zich bij 'Abraham Buning Secretaris des jurisdictie van 't Fivelingo Quartier' die deze bevoegdheid had namens 'Onno Tamminga van Alberda Drost van dezelve Jurisdictie'. Het huwelijkscontract werd mee geschreven en ondertekend door R. Bennink⁴⁵ in de functie van beëdigd klerk en loco-secretaris. Hoewel nog maar kort woonachtig in Appingedam was Roelf Bennink als schoolmeester bij uitstek geschikt voor deze secretariële taak.

⁴³ Meindert Takes was gehuwd met Fenje Tammes omstreeks 1788. In 1789 werd boerderij Turfkamp overgedragen aan Cornellis Derks Bos, gehuwd met Aafke Willems. Meindert Takes en Fenje Tammes waren in 1791 ook de kopers van de boerderij die in bezit was geweest van Johannes Goldschmidt en zijn vrouw Trijntje Takes (gehuwd in 1782), een zus van Meindert. Na het overlijden van Johannes (vlak na 1787) en Trijntje (voor 1787) ging de boerderij over op de kinderen, en de drie over hen gestelde voogden, te weten dominee Goldschmidt (vader van Johannes) als voormond, Alle Takes, de vader van Trijntje (en Meindert) als sibbe voogd en de vreemde (toeziend) voogd Freerk Aikes Vos. Na het overlijden van Fenje Tammes, verkocht Meindert in 1805 zijn bezit aan Emo Folkerts en Lutgerd Pieters te Bierum danwel aan Harm Jan van Bolhuis en Elisabeth Reiding.

⁴⁴ Evert Jacobs en Elsyn Jans Steendam kopen in 1790 een boerderij met 54 grazen land met een huur van 162 gulden per jaar .. van welke landerijen één gras ongescheiden in de plaatse van Fokke Jacobs is liggende, door denzelve gebruikt voor 3,- huur, komende zulks ten voordele van de kopers. Of ook hier sprake is van de broer? zie verder RAG, RA XXV d3 en RAG, RA XXV c4. Op 13 oktober 1765 huwen te Bierum 'Focke Jacobs van Oterdum en Geesjen Hindriks, wed. van Lambert Jans, van Bierum'. Via Geesjen wordt Focke Jacobs vaste huurder van land in eigendom bij de kerk te Bierum.

⁴⁵ In de DTB van Appingedam wordt genoemd dat een 'Roelf Bennink en echtelieden met attestatie van Wierdum den 18 Febr. 1804 tot ons [zijn] overgekomen'. Bij Roelf staat toegevoegd dat hij in 1811 is overleden, bij Evertje Roelfs dat zij 'met attestatie vertrokken [is] naar Groningen den 4 Juli 1814'. In de DTB van Wierdum is te lezen dat 'in 1782 met attestatie van Tjamsweer overgekomen [is] de schoolmeester Roelf Bennink en deszelfs huisvrouw Evertje Roelfs'. Met de toevoeging: 'vertrokken in 1803 naar Appingedam'. Mogelijk meer info in boerderijenboek Appingedam, bij S7.

Abraham Buning⁴⁶ was richter van Bierum cum anex. Na zijn studie rechten was hij van 1789 tot 1803 rechter geweest van verscheidene jurisdicties. In 1803 werd hij benoemd tot secretaris van de jurisdictie van het Fivelingokwartier. Hij had blijkens een opgave uit 1810 ook het nodige vermogen opgebouwd, te weten een boerderij en enige scheepsrederijen. Hij was toen gehuwd en had geen kinderen.

Het was een weerzien van zijn kant met de familie Steendam. Niet alleen sloot hij de huwelijken van Lysbeth Harms met Jan Hendrik Gerhardi en van haar zoon Cornelis Jans met Aaltje Lubbers, eerder had hij het huwelijk van de nu ook aanwezige zoon Harm Jans met Anje Hindriks vastgelegd. Zo was Abraham Buning betrokken bij

- 1797 Huwelijk Harm Jans Steendam en Anje Hindriks van der Veen
- 1804 Koop en cessiebrief Lysebeth Harms, 14 juni
- 1804 Erfenis Fenje Eisses, 12 november
- 1804 Huwelijk Jan Hendrik Gerhardi en Lysabeth Harms, wed van Jan Cornelis, 23 november
- 1804 Huwelijk Cornelis Jans en Aaltje Lubberts, 23 november

Kerkelijk werd het huwelijk geproclameerd te Bierum op 11 november 1804, zo staat te lezen in de DTB aldaar. Naar goed gebruik werd drie weken later, op zondag 2 december 1804, het huwelijk voltrokken. Dat gebeurde te Oterdum, de plaats waar Gerhardy vandaan kwam.

Het huwelijk zal niet lang duren, want in het ‘Register van wettelijk aangegeven lijken te Oterdum’⁴⁷ staat: ‘1808 Den 24 april is overleeden De Mester J: H: Gerhardij ouwt 66 jaar nalatende een wed en een voordogter gewoont te Oterdum’. Lysbeth is weer alleen.

Huwelijk Gerhardie en Lijsabeth Harms Vegter, 23.11.1804⁴⁸

Abraham Buning Secretaris des jurisdictie van 't Fivelingo Quartier als hiertoe door Onno Tamminga van Alberda Drost van dezelfde Jurisdictie geauctoriseert Betuige met dezen openen verzegelden brieve, Dat met mande vriendenraad het Echtschap en Huwelijk tusschen de E: J: H: Gerhardie als Bruidegom ter eenre, en de E: Lijsabeth Harms vegter als Bruid ter andere zijde, is beraamt, gededigt en besloten, in manieren hier na beschreven,

Eerstlijk waren Bruidegom, Bruid, vrienden en Dedigslieden volkomen vredig en wel vergenoegt met alle zodane Goederen, als de toekomstige Ehel: reeds hebben, en aan malkanderen komen te brengen, alle welke goederen zo losse als vaste aanervende en aanstervende, zullen ten allen tijde zijn en blijven buiten gemeenschap en bij versterv wederom moeten retourneren aan die zijde van waar dezelfde zijn uit en heergekomen edog winst of verlies staande Huwelijk voorvallende, zullen na de Echte bijslapinge zijn mande en gemeen halv en halv,

Ten tweden Zonen en Dogteren uit dezen echte geboren zullen tot hunne ouderen en vrienden na te latene goederen zonder enig onderscheid of voorregt van geslagte hoofd voor hoofd, even na en gelijk geregtigd wezen, en mede genieten het regt van representatie, om te staan in plaats van hunne

⁴⁶ Abraham Buning is een zoon van Jacobus Buning en Anna Carharina Werumeüs. Hij werd op 16 december gedoopt te Groningen en huwde met Anna Catharina Marissen. Hij overleed op 16 oktober 1826 te Wirdum, gem. Loppersum. Hij werd 64 jaar. Zijn vrouw overleed op 8 december 1841, zij werd 89 jaar oud. Zij was een dochter van Jan Marissen en Gezina Ringels. Bij zijn overlijden werd bij zijn beroep aangetekend: ‘vrederegtter’, bij beroep van zijn vader ‘taelman’.

⁴⁷ DTB 376. Het register heeft een zeer beperkte omvang, het begint op 27 januari 1806 en loopt tot 7 april 1811.

⁴⁸ RAG 733/1078/73

overledene Ouderen, en erven zodane goederen, als dezelve in leven zijnde, zouden hebben kunnen genieten

Ten Derden Bruidegom voor de Bruid, of Bruid voor de Bruidegom komende te versterven zonder kind ofte kinderen uit dezen echte geboren in leven na te laten, zo zal de langstlevende des eerst stervendes nalatenschap met het Lijvstoebehoren, onder betalinge van Doods en Uittigst kosten na Ommekomst van zes weken na versterv moeten uitkeren aan zijn of haar wettige erven,

waarmede deze Huwelijksvoorwaarden sluitende zijn behalven Bruidegom en Bruid als vrienden en dedigsliden hier aan en over geweest

aan Bruidegomszijde de E. Klaas Klaassens en Trientje Jans, Ehel: als aangetrouwde Zoon en Dogter, de E: Emo Folkerts als hiertoe verzogte Dedigsmen,

en aan kante van de Bruid, de E: Cornellis Jans Steendam als Zoon, en de E: Aaltjen Lubberts genoemdes bruid, de E: Harm Jans Steendam en Anje Hindriks Ehel: als Zoon en aangetrouwde Dogter, de E: Cornellis Jans als voormond, over de vier minderjarige kinderen van Cornellis Fokkes bij wijlen Fenje Jans Steendam in echte verweckt, als Dogters kinderen, caverende dezelve mede voor de Sibbe voogd Jan Antoon, en de vreemde voogd Jan Carssens, de E: Harm Jans Steendam als voormond de E: Meinderd Takes als vreemde voogd over het kind van wijlen Evert Jacobs bij wijlen Elsie Jans Steendam in echte verweckt, als Dogters kind de laatste mede caverende voor de Sibbe voogd Fokke Jacobs.

Tot vestenisse waarvan Ik Secretaris dezer Jurisdictie geauctoriseert als boven dezen nevens een Gezw: Clercq Loco Secret: hebben vertekend, en met des Drostes gewoon zegel doen bekrachtigen, te Appingedam in den Jare een Duisend acht Honderd vier den 23 nov: 1804

/:was get:/

A: Buning

op Last van Dezelve

/:Lager Stondt:/

R: Bennink

Gezw: Clercq Loco Secret :/

Een derde huwelijk met landbouwer Jan Voogd

En er is mogelijk nog een derde huwelijk van Lysebeth Harms, namelijk met Jan Voogd, een landbouwer te Bierum. Tenminste, als het overlijdensbericht van Elizabeth Harms Vegter in 1820 betrekking heeft op de hier genoemde Lysabeth⁴⁹. Want in de beschrijving van het overlijden van deze Elizabeth Harms Vegter bij Genlias wordt als partner genoemd Jan Voogd. De naam van haar vader is Harm Klasens, en haar moeder wordt Trijntje Jans

⁴⁹ “In het jaar één duizend acht honderd en twintig den zevenentwintigsten julij des morgens om acht uur, zijn voor mij schout en als zoodanig officier van den Burgerlijken Staat van de Gemeente van Bierum Kwartier Appingedam, Provincie Groningen, gecompareerd Frans Bruinharts, oud tweeënvijftig jaren, kleermaker van beroep, wonende te Bierum en Wilhelm Homeijer, oud zeventwintig jaren, daglooner van beroep, wonende te Bierum, beide comparanten niet aan de overledene verwantschap, verklarende dat op maandag den vierentwintigsten van den Maand julij des jaars achttien honderd en twintig in het huis getekend No 24 te Bierum binnen deze gemeente overleden is Elijsabeth Harms Vegter oud tachtig jaren, werkvrouw van beroep, wonende te bierum, echtgenoot van Jan Voogd in leven landbouwer gewoond hebbende te Bierum, dochter van Harm Klasens landbouwer van beroep wonende te Bierum en van Trijntje Jans, geboren te Bierum, waarop Deposanten deze Acte met mij geteekend hebben, na dat hun dezelve is voorgelezen op dag, maand en jaar als boven. “ En dan volgen de drie handtekeningen, een mooie van de kleermaker F. Bruijnards, wat kriebels van Homijer en tenslotte een zwierige van de schout. De kleermaker was afkomstig uit Nijmegen, zo staat bij zijn huwelijk in 1806 vermeld.

genoemd. Wordt hier *de dochter* uit het huwelijk van Jan Hendrik Gerhardi bedoeld? De naam van haar moeder is immers Fenje Eissens.

